

Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 75-lecia Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu

KONRAD LUTYŃSKI

Nowe spojrzenie na potrzebę istnienia archiwów kościelnych oraz wprowadzanie ich nowożytnej struktury organizacyjnej rozpoczęło się w Polsce od roku 1925, kiedy to 13 października Prymas Polski, arcybiskup Edmund Dalbor powołał do istnienia w Poznaniu nową, centralną instytucję kościelną w diecezji, *rządzącą się własnymi prawami, noszącą nazwę „Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu”*. Zrodziła się więc wówczas świadomość potrzeby nowego typu archiwum, które miałyby być nie tylko miejscem gromadzenia zbiorów i ewentualnego ich opracowywania, ale instytucji mającej spełniać funkcję placówki naukowej, *która umożliwi naukowe badanie przeszłości Kościoła ... i przyczyni się do rozwoju nauki religijno-historycznej*.

Powstanie nowej instytucji kościelnej w Poznaniu odbiło się szerokim, pozytywnym echem w całym kraju. W uroczystym otwarciu Archiwum, w maju 1926 r., wzięli udział przedstawiciele władz państwowych i miejskich, świata nauki i kultury, nadesłano również wiele telegramów i pism gratulacyjnych, nie tylko od biskupów ale także ośrodków uniwersyteckich i naukowych. Powszechnie uznano powstanie nowej kościelnej placówki jako ważne wydarzenie w dziedzinie odradzającej się wówczas nauki polskiej.

Obchody 75-lecia istnienia poznańskiego Archiwum Archidiecezjalnego stały się okazją do refleksji. W tym celu 23 listopada 2000 r. zorganizowano Konferencję Naukową, która odbyła się w auli Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu, a została przygotowana przez Zakład Historii Kościoła Wydziału Teologicznego UAM oraz Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu. Wygłoszone wówczas referaty dały możliwość do retrospekcyjnego spojrzenia na instytucję, jej *osiągnięcia w ostatnim dwudziestopięcioleciu* (ref. ks. dr Leszka W i l c z y ń s k i e g o, Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu).

Tym razem jednak mniej chodziło o refleksję czysto wspomnieniową, bo ku temu okazję dał już wcześniejszy jubileusz 50-lecia, które Archiwum obchodziło bardzo uroczysto w 1975 r. Postanowiono więc ukazać także ważne problemy, jakie stoją przed archiwistami, zajmującymi się kościelnymi archiwiami na przełomie XX i XXI

w. Stąd zrodziła się idea, aby zająć się *miejscem centralnego archiwum diecezjalnego w strukturze Kościoła lokalnego* (ks. prof. dr hab. Henryk M i s z t a l, Katolicki Uniwersytet Lubelski). Wiadomo, że istnieją w Kościele instytucje, które nie zajmują się bezpośrednio pracą duszpasterską, chociaż mają także na nią wpływ pośredni. Pod koniec XX w. instytucje te najczęściej modernizowano tak, aby mogły w nowy sposób realizować swoje cele. Do takich instytucji zaliczyć należy właśnie centralne archiwa kościelne, a także muzea. Obecnie istnieje pilna potrzeba aby publicznie dyskutować nad ich charakterem, celami i zadaniami jakie mają spełniać, a także nad ich usadowienie prawnym w strukturze Kościoła lokalnego tak, aby jak najlepiej mogły spełniać swoje zadania.

Ważnym problemem z jakim musi uporać się większość archiwów kościelnych, zapewne także sporej liczby archiwów państwowych, to problem miejsca. W wielu przypadkach istniejące już archiwa znajdują się w sytuacji braku odpowiedniej przestrzeni, gdzie poszukiwanie miejsca dla magazynowania napływających archiwaliów urasta do najważniejszego problemu ich funkcjonowania. Do tego należy dodać potrzebę znalezienia odpowiedniej przestrzeni dla nowopowstających pracowni, które stały się już elementem koniecznym dla spełnienia wyznaczonych archiwum celów, jako placówki badawczo-naukowej. Wprowadzeniem do dyskusji nad tą problematyką stał się referat nt. *Architektura nowoczesnego archiwum XXI w.* (dr Krzysztof S t r y j k o w s k i, Archiwum Państwowe w Poznaniu).

Chciano również zwrócić uwagę na funkcję centralnego archiwum diecezjalnego jako kustosza wszystkich archiwaliów diecezjalnych między innymi przechowywanych nadal w parafiach. Zasoby archiwów, parafialnych są cenne przy opracowaniu historii lokalnej, znajdują się w nich dokumenty ważne w sprawach bieżących jak np. przy renowacji zabytków, mają także znaczenie pastoralne. *Szczególna troska o archiwa parafialne* (ref. ks. prof. dr hab. Marka Z a h a j k i e w i c z a, Katolicki Uniwersytet Lubelski) jest obecnie bardzo ważnym zadaniem kościelnej służby archiwalnej. Najlepiej byłoby archiwalia te przenieść do archiwów diecezjalnych. W wielu jednak przypadkach nie jest to jeszcze obecnie możliwe; należałoby więc roztoczyć nad nim fachową opiekę w terenie a przede wszystkim doprowadzić do ich wstępnego zewidencjonowania.

Uczestnicy Konferencji z uwagą wsłuchali referatów, czego dowodem była ożywiona dyskusja. Podnoszono w niej trudne problemy dalszego rozwoju archiwistyki w oparciu o skromne możliwości finansowe. Zwrócono także uwagę na konieczność integracji środowisk, dalszą współpracę i wymianę doświadczeń. Podsumowania Konferencji dokonał jej przewodniczący Ks. biskup prof. dr hab. Jan Kopiec, dziękując za liczny w niej udział i zainteresowanie omówionymi tematami. Poniżej natomiast publikujemy w całości wygłoszone na Konferencji referaty. Dołączono przy tej okazji artykuł ks. dr Czesława P e s t a (Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza) *o przeszłości i współczesności Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie*.